

Отже, підготовка майбутнього вчителя до розвитку в учнів початкових класів культури міжнаціонального спілкування постає надзвичайно актуальною, багатогранною і складною, потребує всебічної обізнаності студентів, наявності в них високого рівня культури та національної самосвідомості, толерантного ставлення та поваги до представників національних меншин. Актуальність даної проблеми посилюється ще й тим, що основи громадянського виховання та формування культури міжнаціонального спілкування посідають чільне місце в підготовці вчительських кадрів для початкової школи.

Література

1. Державна програма "Вчитель": Затверджено постановою Кабінету Міністрів України 28 березня 2002 р. №379 //Освіта України. – 2002. – 2 квітня. – С. 4-7.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті //Педагогічна газета № 7 (85), липень 2001.
3. Атрощенко Т.О. Культура міжнаціонального спілкування студентів – майбутніх педагогів. – Мукачево: Карпатська вежа, 2003. – 36 с.
4. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя. – К.: Либідь, 1991. – 96 с.
5. Римаренко Ю.І. Культура міжнаціонального спілкування. Система, функції і механізм формування //українська психологія: сучасний потенціал. Мат-ли Четвертих Костюківських читань (25.09.1996 р.). – К.: Вид-во ДОК-К, - Т.2. – С. 559.

В.В.Морозов

ЗМІСТ СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДВУЗІВ ДО ДІАЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ

В статье рассматриваются вопросы содержания готовности студентов к использованию диалога в учебном процессе.

The article deals with the problem of content of students' readiness to the using of dialogue in educational process. Researching results show its influence on the effectiveness of dialogue education.

Сутність готовності студентів до використання діалогу в навчальному процесі не може бути зведена до одиничних проявів окремих рис чи якостей особистості майбутнього фахівця. Готовність – це таке особистісне утворення, що фіксує співвіднесеність свідомості і поведінки, суб'єктивність і об'єктивованість поглядів і дій, які проявляються в професійній діяльності, спілкуванні, закріплене в рисах характеру особистості. Це означає, що сутність і зміст готовності до педагогічної діяльності визначаються такими характеристиками, які поєднують у собі інтелектуальні, емоційні, вольові якості, професійно-моральні переконання, знання, уміння і навички, діалогічні здібності, тобто характеризують діалогічну діяльність і ті вимоги до особистості вчителя, яким він повинен відповідати, щоб одержати позитивний результат при використанні діалогу в навчальній роботі з учнями.

У визначенні змісту готовності до використання діалогу з навчальною метою ми виходили зі специфіки діалогічного навчання.

Ми визначаємо діалогічне навчання як спільну діяльність вчителя й учня у формі навчального діалогу, що забезпечує появу гіпотез, питань, моделей, які відбивають погляди, індивідуальне бачення учасників цього процесу.

У дослідженнях останніх років практично не розглядалася проблема змісту готовності до діалогічного навчання учнів, а досліджувалися тільки окремі аспекти готовності до педагогічної діяльності. Так, Д.В.Кузнєцова визначає критерії готовності студентів до науково-дослідної роботи; Л.О.Кандилович і М.І.Дьяченко обґрунтовують загальні критерії і показники психологічної готовності випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності: "готовність передбачає ... усвідомлення завдання, моделі ймовірного поводження, визначення оптимальних

способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їхньому співвідношенні з майбутніми труднощами і необхідністю досягнення певного результату” [1,18]. Т.Ф.Садчикова виокремлює показники готовності студентів у вирішенні виховних завдань [8]. Найповніше, на наш погляд, критерії готовності до професійної педагогічної діяльності розглянуто в роботах Л.В.Кондрашової, при визначенні яких дослідник не обмежується окремими аспектами цього складного особистісного утворення, а враховує всі сутнісні ознаки готовності, відбиває і конкретизує всі структурні компоненти її змісту [2].

Успішність підготовки студентів до діалогічного навчання, на нашу думку, неможлива без чіткості уявлень і глибини знань студентів про сутність діалогічного навчання, його можливості у формуванні творчої особистості, шляхи і методи використання діалогу в навчальній роботі, технологію створення комунікативних ситуацій, навчання за допомогою запитань і міркувань у формі діалогу, способи вирішення проблемного завдання. Як свідчить наше дослідження, змістовий аспект діалогічних знань передбачає проектування студентами нового знання на основі особистого освітнього досвіду і відповідної дидактичної технології [4;5].

Тому, до змісту готовності студентів до діалогічного навчання ми включили:

- знання умов, принципів, правил ведення навчального діалогу;
- знання власних повноважень, ролей, дій для прийняття рішень, активної участі в суперечці, обміні думками, відстоюванні своїх доводів і позиції;
- знання достатньої інформації з обговорюваних навчальних проблем;
- знання специфіки діалогічного спілкування і його ролі в результативності діалогічного навчання;
- знання психолого-особистісних особливостей учасників полеміки, суперечки, дискусії, уміння використовувати ці особливості в досягненні навчальних цілей;

- знання соціальних, особистісних і професійних можливостей діалогічного навчання.

Змістовий компонент готовності припускає сполучення навчальної інформації про сутність діалогічного навчання, його методики і технології з набором діалогічних умінь, що складають основу практичної готовності студентів до використання діалогу з навчальною метою, яка включає:

- уміння критично оцінити обговорювану навчальну проблему;
- уміння узагальнювати факти;
- уміння висловити своє ставлення до обговорюваного питання;
- уміння викласти свою позицію, свій погляд на розглянуту тему;
- уміння переконати у вірогідності й об'єктивності свого погляду на вирішення поставленої проблеми;
- уміння погоджуватися з доводами інших, якщо вони більш доказові й об'єктивні;
- уміння швидко орієнтуватися в суперечці, чужих думках і оцінках, аналізувати їх, зіставляючи з власними.

У зміст готовності до діалогічної діяльності входять і педагогічні здібності, що відповідають характеру діалогічної діяльності. У сукупності цих умінь і здібностей велике значення відводять організаторським здібностям і умінням.

Організаторські здібності забезпечують практичне втілення в життя діалогічного навчання на уроці. Такі здібності - "своєрідний синтез розумових, мотиваційних, емоційних, вольових особливостей і рис особистості" [1,44].

До них ми насамперед відносимо:

- здатність і уміння організувати діалог,
- здатність пробудити ініціативу вихованців, їхній інтерес, вигадку і кмітливність;
- здатність правильно оцінити можливості учнів залежно від їхніх індивідуальних особливостей;
- уміння вибрати форми і методи, що стимулюють активність учнів;

- уміння заохочувати самостійність, нестандартний підхід до вирішення навчальних завдань.

“Учитель не тільки учасник діалогічної взаємодії з учнями, він організатор такого діалогу, що визначає його мету, зміст і форми” [6,10].

Таким чином, учитель займає особливу позицію в системі діалогічної взаємодії з учнями. Процес навчання, заснований на такій міжособистісній діалогічній взаємодії, є процесом, що керується, організується і контролюється з боку вчителя.

Конструктивні здібності забезпечують прогностичну функцію передбачення, під якою розуміється реальний шлях ведення діалогу, залежно від вікових та індивідуальних особливостей учнів. До них відносяться:

- уміння розробляти близькі, середні, далекі цілі розвитку учнів;
- уміння почати діалог;
- знання структури й особливостей діалогу;
- здатність моделювати і прогнозувати хід і результат уроку-діалогу;
- здатність відбирати і композиційно будувати навчальний матеріал.

За допомогою цих здібностей здійснюється складний процес перенесення педагогічних завдань у сферу завдань комунікативних. Одночасно прогнозується сприйняття учнями матеріалу уроку й особистості самого педагога. Такі здібності й уміння допомагають майбутньому вчителю визначити найближчі і подальші цілі своєї діяльності, реально оцінити можливі труднощі, виробити оптимальні установки і варіанти поведінки, спланувати свої дії. Скласти чіткий творчий план, побудувати свого роду модель майбутньої діяльності – значить установити зв'язки між елементами майбутньої ситуації в їхній динаміці, знайти вирішальні моменти в роботі, уявити свої дії упродовж усього навчального діалогу. Важливою умовою моделювання майбутнього діалогу є емоційна єдність педагога й учня, що сприяє створенню творчої атмосфери на уроці, визначенню

рівня взаємин і перспективи розвитку співпраці вчителя й учня.

Для реалізації діалогічного навчання в майбутнього вчителя повинні бути добре сформовані комунікативні якості, тому що навички педагогічного діалогу “... створюють найкращі умови для розвитку мотивації учнів і творчого характеру навчальної діяльності, для правильного формування особистості школяра, забезпечують сприятливий емоційний клімат навчання (зокрема, перешкоджає виникненню “психологічного бар'єру”), забезпечують керування соціально-психологічними процесами в дитячому колективі і дозволяють максимально використовувати в навчальному процесі особливості учнів” [3,8].

Провідними рисами характеру, що визначають успішну комунікативну діяльність, є тактовність у ставленні до учнів, доброта, чуйність, справедливість, терплячість, принциповість.

Комунікативний потенціал особистості варто доповнити такими якостями і здібностями, як:

- емпатія;
- здатність до встановлення реального контакту в системі “вчитель-учень”;
- здатність зняти емоційні психологічні бар'єри, що неминуче виникають у ході діалогічного навчання;
- здатність до керування діалогічним спілкуванням, що передбачає і сприяє розвитку ініціативності тих, кого навчають.

Гностичні особливості забезпечують пізнавальний процес в умовах діалогічного навчання. Це такі здібності й уміння, як:

- знання законів логіки й аргументації власних міркувань, уміння реалізувати їх на практиці;
- здатність досліджувати предмет діалогу, процес і його результат, здатність їх коректувати в ході діалогічного спілкування.

Крім перерахованих вище здібностей, майбутньому вчителю для проведення уроків, в основі організації яких

лежить діалог, необхідно володіти такими морально-психологічними якостями, які б допомагали йому в реалізації діалогічного навчання. І.І.Чернокозов визначає систему таких якостей:

- спостережливість і уважність, уміння бачити моральний бік своїх та чужих дій і вчинків;
- витримка, самовладання і здатність навіть у гостро конфліктних ситуаціях приймати педагогічно і соціально доцільні рішення;
- уміння керувати собою і стримувати негативні емоції;
- самокритичність у поєднанні з підвищеною чуйністю;
- уміння передбачати всі можливі наслідки своїх слів і вчинків, а також правильно оцінювати їх для того, щоб послабляти небажані для педагогічного процесу впливи;
- творче мислення, сміливість у вирішенні моральних проблем [9].

Воля і вольові якості мають активізуючу і гальмівну функції в педагогічній діяльності. Як підтверджує наше дослідження, орієнтація на розвиток вольових якостей, що відповідають вимогам, необхідним для діалогічного навчання школярів, не висока, що не може не позначитися на рівні готовності студентів до діалогічного навчання.

У змісті готовності до діалогу значне місце займає здатність до співпереживання, уміння вірно відгукуватися на переживання іншої людини. Г.П.Потилико, відзначаючи найважливішу роль емоційної культури в діалогічному спілкуванні, бачить одне із завдань професійної підготовки вчителя в тому, щоб студент “...мав розвинену здатність подумки й емоційно ставати на місце іншої людини, що переживає певні почуття, робити іншу людину часткою свого внутрішнього світу” [7,17]. Він вважав за необхідне розвивати в майбутнього вчителя доброзичливість, чуйність, уважність, що буде сприяти успіху діалогічного спілкування в навчальному процесі.

Таким чином, ефективність процесу формування готовності майбутнього педагога до використання діалогу з

навчально-виховною метою залежить в значній мірі від змісту готовності студентів до діалогічного навчання.

Література

1. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А., Пономаренко В.А. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях. Психологический аспект. – Минск: Университетское, 1985. – 206 с.
2. Кондрашова Л.В. О совершенствовании характера и содержания педагогической подготовки студентов в педагогическом институте // Вопросы педагогики высшей и средней школы. – Кривой Рог, 1994. – С.10-17.
3. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. – М.: Знание, 1979. – 46 с.
4. Морозов В.В. Педагогические условия формирования готовности студентов педагогического вуза к диалогическому обучению школьников // Индивидуальный подход в подготовке будущего учителя: Сборник научных трудов. – Кривой Рог, 1995. – С. 128-135.
5. Морозов В.В. Професійне становлення особистості майбутнього спеціаліста в умовах діалогічного навчання // Теорія і практика педагогічного процесу: Збірник наукових праць. – Харків, 2000. – С. 84-89.
6. Мышление учителя: Личностные механизмы и понятийный аппарат / Под ред. Ю.Н.Кулюткина, Г.С.Сухобской. – М.: Педагогика, 1990. – 104 с.
7. Потылико Г.П. Культура общения и личность. – К.: Знание, 1984. – 32 с.
8. Садчикова Т.Ф. Формирование готовности студентов педагогических институтов к решению воспитательных задач в процессе обучения: Автореф. дис.... канд. пед. наук. – М., 1978. – 23 с.
9. Чернокозов И.И. Профессиональная этика учителя: Книга для учителя.- 2-е изд., перераб., доп. – К.: Радянська школа, 1988. – 221 с.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ С ПОМОЩЬЮ НОВЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ

У статті розглядається проблема професійної підготовки майбутніх вчителів за допомогою нових педагогічних технологій.

The article deals with some problems concerning future teachers' professional training by means of new pedagogical technologies.

Сегодня педагогическая технология имеет статус самостоятельной учебной дисциплины. Процесс ее преподавания обособился от методики преподавания учебных предметов, заняв равноправное место среди прочих курсов. Изучение педагогической технологии, теории воспитания, методики воспитательной работы, раскрывающей перед будущим учителем закономерности, проявления и развития воспитательных отношений. опора на научный фундамент обеспечила бы обоснованность всех положений педагогической технологии. Однако в широкой практике профессионального обучения такая последовательность иногда не соблюдается. Изменения сложившийся ситуации в Криворожском педагогическом университете связаны с преподаванием курса "Новые педагогические технологии" для студентов-старшекурсников. Он учитывает предшествующую педагогическую подготовку студентов и является основанием для дальнейшего углубления их знаний и умений.

Педагогическая технология представляет собой совокупность психолого-педагогических установок, систему средств, методов организации и управления учебно-воспитательным процессом, что определяет специальный подбор форм, методов, способов, воспитательных приемов, средств (схем, диаграмм, карт). Использование педагогических технологий обеспечивает достижение

эффективных результатов в усвоении знаний, умений и навыков; развивает личностные и нравственные качества студентов. Педагогические технологии являются организационно-методическим инструментом общей методологии педагогического процесса.

В работах ученых-дидактов, учителей-новаторов представлены: технологически четкая оптимизация учебно-воспитательного процесса (Ю.К.Бабанский); процесс поэтапного формирования умственной деятельности (Н.Ф.Галызина); основные приемы закрепления дидактических единиц усвоения математического учебного материала (П.М.Ердиев); опорные листы (В.Ф.Шаталов); комментированное управление учебным процессом (С.М.Лысенкова); опорные моменты технологии процесса обучения творчеству (И.П.Волков).

Курс "Новые педагогические технологии" изучает конкретное практическое взаимодействие учителей и учащихся в любой сфере деятельности, организованной на основе четкого структурирования, систематизации, программирования, алгоритмизации, стандартизации, средств и приемов обучения или воспитания с использованием компьютеризации и технических средств. Этот курс должен стать для студентов руководством к действию и их будущей педагогической деятельности по повышению эффективности воспитания и обучения учащихся.

В первом разделе курса программы раскрывается сущность, методологические особенности и история возникновения педагогических технологий, рассматривается педагогическая система как основа вузовской технологии.

Во втором разделе изложены научные основы педагогической технологии воспитания, ее сущность, принципы, содержание, формы и методы.

В третьем разделе раскрываются основные принципы технологии обучения, его сущность и содержание. Кроме этого в разделе представлены особенности методов обучения и диагностики педагогической технологии,

сущность технологии модульного, диалогического и интегрированного обучения.

В четвертом разделе раскрывается сущность педагогической технологии управления учебно-воспитательным процессом и технологии внедрения научной организации труда и деятельности каждого учителя.

На изучение курса "Новые педагогические технологии" отводится 20 часов лекционных занятий, 14 часов семинарских занятий планируется самостоятельная и индивидуальная работа. В конце изучения курса студенты сдают зачет.

Особенность содержания программы курса - ее ориентация на целенаправленное осуществление подготовки студентов к реализации государственной национальной программы образования.

Задачами курса "Новые педагогические технологии" являются:

1. Формирование интеллектуального и культурного потенциала студентов как наивысшей ценности нации.
2. Повышение роли знаний студентов, закрепление профессионально важных умений и навыков.
3. Развитие технологического мышления студентов, умений самостоятельно планировать, стандартизировать свою учебную деятельность, самообразовательную деятельность.
4. Формирование у студентов умений отбирать современные технологии на основе нравственных, психологических, эргономических и других подходов и внедрять их в педагогическую практику.
5. Развитие творческого воображения студентов.

На семинарских занятиях обсуждаются основные вопросы, которые входят в состав отдельных тем курса, проводится дискуссия, заслушиваются рефераты и научные сообщения студентов. На занятиях используются тренинги: психофизический, коммуникативных и управленческих умений и другие. Использование деловых игр, педагогических задач и ситуаций придает динамику занятиям, предупреждает усталость, исключает однообразие

деятельности. особая забота преподавателя - психологический климат в группе. Творческая атмосфера в студенческой аудитории складывается благодаря положительным личностным взаимоотношениям, что стимулирует профессиональный рост и готовность применять полученные знания на практике.

Усвоение содержания данного курса предполагает овладение педагогом различными операциями: мимическими, пластическими, вербальными моторико-двигательными, предметно-действенными и т.д. Это позволит будущим преподавателям быть свободными в выборе искусного и тонкого психолого-педагогического влияния, соответствующего обстоятельствам конкретной ситуации.

На семинарских занятиях мы предлагаем разнообразные задания, например:

- 1) сравнить классно-урочную и модульную системы обучения;
- 2) разработать задания по проверке качества знаний учащихся с использованием компьютера;
- 3) разработать задания для дистанционного обучения;
- 4) представить авторские программы обучения по избранной дисциплине с учетом межпредметных связей;
- 5) написать схему урока-диалога;
- 6) составить модель-диаграмму современного учителя, которая включает интеллектуальные, нравственно-этические, трудовые и другие качества специалиста;
- 7) защитить проект внеаудиторного мероприятия по реализации задач экономического воспитания.

На наш взгляд, одним из важных составляющих овладения педагогическими технологиями является микропреподавание. Оно включает: фрагменты уроков, заочные экскурсии, обращение к учащимся с использованием различных стилей общения, рассказ учителя на уроке с использованием проблемных вопросов, демонстрацию подвижных и познавательных игр, инсценирование педагогических задач, беседу с учащимися, родителями,

выступление на собрании, комментирование оценок при анализе письменных работ учащихся.

В процессе изучения тем по курсу "Новые педагогические технологии" студентам предлагаются задания разных типов.

Упражнение-ситуация. При распределении вы попали в школу, где присутствуют элементы конкурентной экономики, соревновательности как между учителями, ведущими один и тот же предмет, так и между самими школьниками (стремление попасть к лучшему педагогу); ученикам старших классов разрешено выбирать себе преподавателя. Величина зарплаты учителя будет определяться количеством избравших его учеников. Вопросы для обсуждения:

1. Как Вы организуете свою деятельность, чтобы попасть в разряд "сильных" учителей?
2. Какие стимулы могут повлиять на Ваш творческий потенциал?
3. Будет решен вопрос с дисциплиной при условии выбора учеником учителя?

Упражнение с использованием приема "Неоконченное предложение" направлено на выявление у студентов наличия организаторских способностей. Студентам предлагается предложение, которое нужно дописать: "Я стремлюсь..."; "Мое рабочее место..."; "Я думаю, что учителю нужны другие качества..."; "Мне кажется, что демократический стиль управления..."; "Я могу организовать..."; "Мой распорядок дня..."; "Мне нравится на занятиях..."; "Я отвечаю на семинарах, а меня не слушают..."; "Разбираться в людях...". Данный тип упражнений дополняется упражнениями-ситуациями.

Ситуация:

1. Представьте, идет заседание классного учкома. Формализм и скука преобладают на нем. Что вы предпримете?
2. Ваш класс дежурит в столовой, но дежурный учитель не доволен его действиями. Ваши предложения как классного

руководителя по совершенствованию организации дежурства?

Индивидуальная и самостоятельная деятельность студентов по представленному курсу включает следующие виды работ:

1. Формулировку системы вопросов, которая может быть использована при моделировании проблемных ситуаций (родительское собрание, классный час, субботник).
2. Написание плана проведения встречи с педагогом-новатором.
3. Изучение и конспектирование монографической литературы по следующим проблемам: интегрированное обучение, диалогическое обучение, модульное обучение, дистанционное обучение.
4. Написание по темам практических занятий.
5. Разработка вариантом ролевой, деловой игры: "Родительское собрание", "Общешкольное собрание", "Индивидуальная беседа с педагогически запущенным школьником".
6. Проведение мини-исследования по вопросам использования модульного обучения в школе, где вы проходите педагогическую практику.
7. Изучение опыта работы учителя по экономическому воспитанию учащихся.

Несмотря на малые сроки существования учебного курса "Новые педагогические технологии", можно говорить о положительном влиянии учебных занятий в его рамках: студенты осваивают большую сумму профессионально значимых умений и успешно применяют их во время педагогической практики.

ДЛОВА ГРА ЯК ОДНА З ФОРМ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

В статтє обосновываються суццность, специфика, пути и способы организации деловых игр на методической работе школы как одной из форм развития творческого стиля деятельности учителя.

The point, the specificity, the ways and the methods of organization of business games are based in this article during the methodical work like one of the form of development of creative style in teacher's work.

Якість професійного підняття вчителя значною мірою залежить від рівня розвитку його творчого стилю діяльності. Педагогічна діяльність за своєю природою має творчий характер. Вчитель, вирішуючи професійне завдання, будує свою діяльність на підставі пошуку, виступаючи у ролі дослідника, аналізуючи педагогічні факти та явища, проектуючи результати діяльності, при виборі засобів для перевірки гіпотези та досягнення мети дослідження, оцінці отриманих даних та коректуванні своєї діяльності.

Стимулом розвитку творчого стилю діяльності стає проблемна ситуація, яку неможливо розв'язати на основі вже відомих даних традиційними засобами. Оригінальний продукт діяльності виходить у результаті формування нестандартної гіпотези, в баченні традиційного взаємозв'язку елементів проблемної ситуації, використання безпосередньо непов'язаних елементів, встановлення нових видів взаємозв'язків між ними. Передумовами творчої діяльності є гнучкість мислення (здатність відмовитися від непродуктивних стратегій), здатність до зближення й пов'язання понять, цілісність сприйняття тощо [2,126].

Психологічне обґрунтування суті педагогічної творчості, творчої діяльності викладено в працях відомих психологів Гальперина П.Я., Давидова В.В., Занкова Л.В., Леонтьєва О.М., Рубінштейна С.Л. [2] та ін. Психологи

розглядають творчість як такий вид діяльності, який відповідає вільному розвитку людини на індивідуальному рівні, який передбачає мобілізацію його основних психічних процесів, знань, життєвого досвіду, фізичних сил, у результаті чого породжується щось нове, яке відрізняється неповторністю, оригінальністю.

Потреба сучасного суспільства у людині, творчий потенціал якої буде сприяти його самовизначенню, самовдосконаленню, викликає інтерес до формування та розвитку творчого стилю діяльності педагога. Предметом нашої уваги є проблема розвитку творчого стилю діяльності педагога засобами методичної роботи школи.

Творчий стиль діяльності формується і розвивається тільки у правильно організованій методичній роботі школи. Одним із важливих завдань методичної роботи є створення умов для розвитку творчого стилю діяльності педагога. З цією метою слід залучити кожного вчителя до активної методичної діяльності, яка повинна бути спрямована не на свідоме копіювання досвіду інших, а на самостійне знаходження нестандартного розв'язання навчально-виховних завдань і самостійне здобування знань. Розвиток творчого стилю діяльності педагогів як складного особистісного утворення характеризується:

- позитивним ставленням до власної професійної діяльності;
- настановою та готовністю до творчої педагогічної праці;
- стійкістю педагогічних дій;
- постійним пошуком нових ідей.

З нашого досвіду ми переконалися, що залучення вчителів до активної методичної роботи, водночас використовуючи захоплення та інтереси з метою зацікавлення вчителів та поглиблення знань, умінь та навичок, стає поштовхом до постійного пошуку нових ідей.

Тому разом з директором педагогічного училища та завучами шкільного та дошкільного відділень складаємо єдиний творчий план методичної роботи, що надає можливість охоплювати найбільшу кількість вчителів.

Спільними зусиллями ведемо спостереження за розвитком творчого стилю діяльності кожного вчителя і разом прямуємо до вершин через ділові ігри.

У науково-педагогічній та методичній літературі багато визначень ділової гри, але єдиного підходу до визначення поняття ділова гра ще не склалося.

Кондрашова Л.В., Вієвська М.Г., Савченко Л.А. пропонують розглядати ділову гру як функціонування виучуваного явища, процесу на основі ділової діяльності, коли засвоюються знання, досвід професійної діяльності [1, 109].

Ділова гра у методичній роботі має опору на творчий потенціал особистості вчителів.

Ділова гра – це живе моделювання педагогічних процесів. Треба брати до уваги, що ділова гра – це ненапружене змагання конкурентів. Надмірні вимоги втомлюють педагогів, придушують у них прагнення до оригінальних дій. Гра повинна пройти в атмосфері творчості, емоційного піднесення, що сприяє розвитку творчого стилю діяльності педагогів.

Ділова гра – це своєрідне моделювання професійної діяльності. Мета ділової гри полягає у використанні творчого стилю діяльності педагогів у професійній діяльності. Під час проведення гри відпрацьовуються нові прийоми, методи, а також умови використання теоретичних знань та практичних навичок. У діловій грі педагоги аналізують ситуацію, приймають та обговорюють рішення, а також вступають у творчі стосунки. Для ділових ігор характерні: життєвість і типовість конкретних ситуацій, що розглядаються в ході гри; відсутність повної інформації, тобто прийняття рішень в умовах невизначеності, в умовах ризику або протидії.

Таким чином, за допомогою ділової гри можна аналізувати ефективність прийнятих рішень (розроблення виховних заходів, лекцій, практичних занять, методів навчання) та ін. Визначаючи основні вимоги до структури та змісту ділової гри, треба зазначити, що в основу ділової гри

покладена проблемна ситуація, яка повинна з високою мірою реальності імітувати конкретні умови і динаміку дій, що забезпечують включення вчителів, які обігрують конкретну ситуацію. Ділова гра дозволяє дивитися на ситуацію та на самого себе очима партнера по спілкуванню. Здатність розуміти чужий прогноз і, через нього, мотив чужої поведінки – необхідна умова взаєморозуміння, що в якійсь мірі реалізується через рольову взаємодію. Ділова гра формує у педагогів ознаки творчого стилю діяльності педагогів: ініціативність, відповідальність за результати впровадження дій.

Ділова гра, в широкому розумінні, - це метод прийняття педагогічних рішень в різних педагогічних ситуаціях шляхом гри групи людей. Для ділових ігор різної є наявність інформаційної структур, на яку спирається процес прийняття рішень. Інформаційна структура зумовлює способи зв'язку між учасниками. Творча діяльність учасників гри полягає у пошуку проблеми, способів її вирішення, у виборі найбільш ефективного засобу.

У роботах психологів та педагогів, присвячених питанням ігрової діяльності, гра розглядається як необхідна форма життєдіяльності кожного індивідуума, пов'язана з періодом формування творчих нахилів особистості [2;3].

Великі творчі можливості гри визначаються тим, що вона виросла на основі практичної діяльності людей, виражає прогрес суспільства, являючись засобом передачі накопиченого досвіду від покоління до покоління, з іншого боку – надає можливість особистості впливати на навколишнє середовище. Ось чому роль гри у формуванні особистості і, особливо, творчої індивідуальності дуже важлива.

При розробці ділової гри важливо дотримуватися таких вимог:

- оснащення педагогів повним комплектом атрибутів і засобів;
- наочність і простота ігрових форм і методів;

- створення творчого комфорту і забезпечення невимушеної атмосфери педагогічного спілкування, співробітництва та співтворчості.

Дотримання названих вимог забезпечує ігрові відносини, що стимулюють розвиток творчого стилю діяльності педагогів.

Мотиви ділової гри виявляються через інтереси учасників. Методика розробки і проведення ділової гри передбачає: вибір об'єкта гри, вибір моделей і дослідження їх закономірностей, попередня розробка процесів гри, розробка системи стимулювання, розробка масивів документів, детальна розробка процесу гри, підбір технічного забезпечення, експериментальне впровадження та коригування.

Підготовка до проведення ділової гри включає декілька етапів.

I етап. Назва повинна бути точною та короткою, разом з тим вона повинна відображати сутність ділової гри.

II етап. Джерелами ділової гри можуть бути результати дослідження, друковані матеріали, конкретна педагогічна діяльність, а також необхідно вказати всі відомості про інформаційне джерело.

III етап. Порівняння результатів гри з теоретичними положеннями переконує вчителів у доцільності застосування цих методів.

IV етап. Регламент. Визначається тривалістю і кількістю етапів ділової гри, встановлюються обмеження під час виконання певних операцій, кількість циклів гри.

V етап. Опис гри або сценарій включає в себе розгорнений виклад сутності гри і послідовності її проведення. Даються методичні вказівки, вихідні дані.

Під час методичної роботи ми використовуємо такі ділові ігри, як: Педагогічні дебати, Слабка ланка.

Мета і завдання ділової гри: відпрацювати вміння виділяти головне у своїй діяльності, творчо представляти себе педагогічному колективу; навчитися розробляти програму творчого представлення своєї роботи.

Підготовчий етап.

1. Вибрати місце.
2. Розробити програму підбору.
3. Оцінити представлену кожним педагогом програму "Моє бачення викладання математики у першому класі початкової школи".
4. Огрунтувати своє рішення на основі розробленої для даної ситуації системи оцінювання за об'єктивними критеріями, що характеризують їх особисті і ділові якості.

Використання такої форми методичної роботи, як ділова гра "Педагогічні дебати", допомагає вчителю формувати педагогічний світогляд, розібратися в актуальних педагогічних проблемах, розширити і поглибити свій кругозір. У процесі суперечки педагоги оволодівають знаннями про творчий стиль діяльності, розвивають креативне мислення, виробляють активну професійну позицію.

Теми педагогічних дебатів ми обираємо різні, так, наприклад, "Що залежить від самої особистості в її професійному становленні", "З чого починається розвиток творчого стилю діяльності педагога", „Діло майстра величає" та інше.

Як показали наші дослідження, важливим фактором підвищення якості методичної роботи школи є вмiле використання творчих можливостей вчителів та практичне значення розроблених досліджень вчителів у власній роботі.

Беручи участь у діловій грі, педагоги-практики закріплюють уміння та навички творчої діяльності, оволодівають способами та прийомами, які складають основу їхнього індивідуального стилю нестандартної діяльності.

Ділова гра вимагає подальшого вдосконалення змісту та способу організації методичної роботи, збагачує вчителів новими досягненнями та передовим досвідом, залучає кожного педагога до свідомої, творчої діяльності, спрямованої на вирішення проблем, які постійно виникають.

Література

1. Имитационно-игровое обучение в высшей школе: Учебное пособие / Л.В.Кондрашова, М.Г.Виевская, Л.А.Савченко. - Кривой Рог, 2001. – 194 с.
2. Карпенко Л.А. Словарь по психологии. - М.: Просвещение, 1992. – 324 с.
3. Эльконин Д.Б. Психология игры. - 2-е изд. - М.: Гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 1999. - 360с.

И.С.Зоренко

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАНЯТИЙ-ПРОЕКТОВ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ КАК СПОСОБА РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ

У статті розкриваються можливості використання на заняттях з англійської мови проектів, які сприяють розвитку творчих здібностей студентів. Автор запропонувала різноманітні заняття-проекти ("Спорт", "Моя сім'я", "Моє місто", "Знайомі прізвища", та інші); запропонована методика їх впровадження в практику вищої школи.

The article investigates the problem of developing students' creative abilities in terms of project work. This type of activity enables a teacher to solve not only the problem of student talking and better quantity and quality of the language used in class but developing students' creative abilities as well.

Процесс преподавания иностранного языка в педагогическом вузе направлен на формирование у студентов коммуникативной, лингвистической и лингвострановедческой компетенцией, то есть способности воспринимать и порождать иноязычную речь в соответствии с условиями речевой коммуникации; овладение системой языка и правилами его функционирования, формирование знания особенностей социокультурного развития страны изучаемого языка в современных условиях; развитие всех сторон личности студентов.